

La serra

(ALDC, VII, 1663. La serra)

Serra, ‘eina amb dents subjecta generalment a un mànec que s’usa per a tallar matèries dures, fusta o metall amb un moviment de vaivé’, és un der. del llat. *SERRA*, que es documenta des del s. XIV; transferit per metàfora a ‘cadena muntanyosa de poca extensió’ pel seu aspecte dentat, curiosament en tenim testimoniació més antiga en textos llatinitzats (“in ipsa serra de ipso monte”, s. IX). Ens fixarem aquí sobretot en els canvis del vocalisme tònic i àton.

Notem en primer lloc la doble obertura de la tònica [æ] en les loc. 87, 179, 180, 183, 185-187, 190; l’obertura mitjana [ɛ] pròpia del ross.; la forma perifràstica *serra de mà* 158, l’aglutinada *serramà* 3 (< *serra a mà*), formació semblant als ant. *serra manera* i *serra manesca*, i la dim. *serreta* 187; en segon lloc, el canvi de [ɛ] > [a] tònica, *s[a]rra*, que també es troba en arag. i que pot haver-se originat en el verb *s[a]rrar* (< *serrar*) per assimilació a la tònica [a], però que, en el cas de l’arag., podria deure el canvi a la relació amb *siarra* 132, 138, 139, var. de *sierra* 131, 137, per

vacil·lació en la diftongació de la /ɛ/ pròpia de l’arag. i el cast. (cf. *ALEANR*, III, mapa 409); *xerra* 157, amb la palatal [ʃ] explicable per la intensificació del caràcter semipalatal de la /s/ i no a un canvi a partir de *sierra*, que pertany a una àrea allunyada.

Pel que fa al timbre de la vocal final, cal notar la realització [ɛ] de /a/, *serr[ɛ]*, de dues àrees del cat. occ.; en cat. nord-occ. la isoglossa *serr[ɛ]* conté una [ɛ] característica que es dona en tota -a final (*cas[ɛ]*, *don[ɛ]*, etc.) (cf. *PALDC*, I, mapa 3), mentre que a l’extrem meridional val. la [ɛ] ve condicionada, per harmonia vocàlica, per la [ɛ] tònica (com *terr[ɛ]*), mentre que no és afectada per un altre context intern (*cas[a]*, *taul[a]*, etc.).

Ressega 2 és un manlleu a l’oc. *rassèga*.

L’àrea de *serra* és pancatalana, només amb canvis vocàlics, el més notable dels quals és la var. *s[a]rra* de la faixa nord-occ. ponentina, afí a l’arag.

Serra és l’únic mot normatiu des del *DOrt*, 1917.

